

Автор: майстриня виробничого навчання
ДНЗ «Бердичівське ВПУ» **Лілія БАБИЧ.**

Редагування: викладачка української мови та літератури
ДНЗ «Бердичівське ВПУ» **Юлія БЛІЗНІЧЕНКО.**

Рецензент: доктор філософських наук, доцент, завідувач
кафедри філософсько-історичних студій та масових
комунікацій Державного університету «Житомирська
політехніка» **Вадим СЛЮСАР.**

Методичні рекомендації
«Профорієнтаційна робота педагога закладу
професійної (професійно-технічної) освіти»

Вступ

Профорієнтація є пріоритетним напрямком роботи всіх закладів професійної (професійно-технічної) освіти, адже правильний вибір професії – важливий крок у житті кожної людини.

Тема профорієнтації завжди залишається актуальною, оскільки стосується вибору життєвого шляху та кар'єри людини. Особливо зростає значення такої роботи в період воєнного стану, коли життєві обставини можуть раптово змінитися.

Оскільки період воєнного стану може тривати невизначений час, профорієнтаційні заходи повинні бути гнучкими та адаптованими до мінливих умов. Правильно організована профорієнтаційна кампанія дозволяє абітурієнтам зробити свідомий вибір професії, що відповідає їхнім здібностям та інтересам, а також забезпечує можливість пристосування до змінних умов життя на ринку праці.

Професійна орієнтація молоді набуває дедалі більшого значення в процесі відтворення трудових ресурсів України. Загальновідомо, що людина почувається успішною й упевненою в житті, досягає найвищого професійного рівня, якщо отримує задоволення від роботи і може реалізувати в ній свій творчий і особистісний потенціал. Тому вкрай необхідною є реалізація системи послідовної та цілеспрямованої допомоги в професійному самовизначенні особистості. На всіх етапах підготовки до мотивованого професійного вибору найважливіше значення має формування професійних інтересів, підвищення інформованості про світ професій і на цій основі – усвідомлення власних уподобань.

Найбільшої актуальності професійна орієнтація набуває в старших класах – у період активного професійного самовизначення, основою якого є самопізнання та реалістична самооцінка індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно важливих якостей і потенційних можливостей з вимогами професії та кон'юнктурою на ринку праці.

Професійне самовизначення — це складний динамічний процес орієнтації особистості у професійно-трудовому середовищі, розвитку та самореалізації духовних і фізичних можливостей, формування адекватних професійних намірів і планів, реалістичного образу себе як професіонала [1].

Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) поки що не забезпечують досягнення основної мети професійної орієнтації – формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення. Перешкодою для успішного розвитку профорієнтації є те, що вона розрахована на середнього здобувача освіти; відсутній індивідуальний, диференційований підхід до особистості здобувача освіти; профорієнтаційна робота має переважно декларативний

характер, не надаючи можливості кожному спробувати себе в різних видах практичної діяльності. Про недостатню результативність профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю свідчать пов'язані із професійним самовизначенням здобувачів освіти протиріччя між їхніми нахилами та здібностями й вимогами професії, яка обирається; власними домаганнями й реальними можливостями виконувати певну роботу; власними здібностями та престижністю професії, яка обирається; бажанням заздалегідь спробувати себе в професійній діяльності, що обирається, і відсутністю такої можливості в ЗЗСО; невідповідність здоров'я, характеру, звичок, вимогам, які ставляться майбутньою професією.

Перший досвід розробки системи професійної орієнтації був представлений у роботах А. Болтунова, П. Блонського. Слід окремо підкреслити, що мова у їх роботах йшла саме про систему професійної орієнтації, а не про окремі заходи. Основне призначення системи — раціональний у суспільній й особистій площинах розподіл по професійних школах підлітків, що закінчують ЗЗСО. На засадах цієї системи базувалася робота з профорієнтації у випускних класах. Так, раціональний вибір професії, на думку А. Болтунова, може бути тільки у тому випадку, коли здобувач освіти після закінчення ЗЗСО усвідомлює суспільну й особисту значущість професійного самовизначення, має досить повне і точне уявлення про види діяльності, про свої нахили, здібності й інтереси, визнає підпорядкування вузько особистих мотивів вибору професії суспільним і державним вимогам [2].

Науковець В. Юрженко вказує, що відсутність загальнодержавної і відомчої профорієнтаційної діяльності, відсутність системи професійної орієнтації, особливо таких видів, як професійна інформація, професійне виховання, професійна діагностика, професійна консультація, професійний підбір і професійна адаптація, створюють передумови для повного ігнорування молоддю робітничих професій.

Для надання допомоги здобувачам освіти у виборі професії, що найбільш відповідає їх індивідуальним особливостям, нахилам та здібностям призначена профорієнтаційна робота, яку проводять представники закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Я працюю у сфері професійної (професійно-технічної) освіти і з огляду на актуальність цього питання та порівнюючи свою роботу вирішила, що у профорієнтаційній роботі важливо напрацьовувати власний дієвий механізм її організації та проведення у закладах загальної середньої освіти.

Розділ І. Поняття профорієнтаційної роботи та її організація

Професійна орієнтація – це науково обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності.

Професійна орієнтація за змістовими напрямками функціонування має такі структурні елементи: професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація [3]6.

Професійна інформація – це складова частина професійної просвіти, система заходів щодо накопичення та поширення відомостей про зміст та перспективи сучасних професій та вимоги, що висувуються до особи, яка бажає їх набутти, інформація про стан, потребу і динаміку ринку праці, зміст та перспективи розвитку сучасних професій і вимог до особи, форми та умови оволодіння ними, можливості професійно-кваліфікаційного зростання і побудови кар'єри, що спрямована на формування професійних інтересів, намірів та мотивації особи щодо вибору або зміни виду трудової діяльності, професії, кваліфікації, роботи.

Професійна консультація – організована взаємодія фахівця з професійної орієнтації та особи, яка отримує послугу, що спрямована на оптимізацію її професійного

самовизначення на основі виявлення індивідуально-психологічних характеристик, особливостей життєвих ситуацій, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я та з урахуванням потреби ринку праці.

Професійний відбір – науково обґрунтована система заходів, що створює умови для встановлення професійної придатності особи до провадження конкретних видів професійної діяльності та посад згідно з нормативними вимогами і конкретним робочим місцем.

Професійна адаптація – науково обґрунтована система заходів, що забезпечує входження, оволодіння та досягнення особою професійної майстерності у конкретному виді професійної діяльності на конкретному робочому місці.

Об'єктом професійної орієнтації є здобувачі освіти (8-11 класів) закладів загальної середньої освіти, які бажають отримати професійну (професійно-технічну) освіту.

Метою профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є підготовка до свідомого професійного самовизначення та становлення особистості, узгодження інтересів особи та суспільства у виборі сфери професійної діяльності, фаховий відбір майбутніх кадрів.

Завдання професійної орієнтації:

- ✓ сформулювати мотивацію молоді до здобуття професійної (професійно-технічної) освіти;
- ✓ забезпечити професійне консультування, ознайомлення з правилами вибору професії;
- ✓ розробити та реалізовувати систему інформації про напрями та спеціальності підготовки в закладі освіти;
- ✓ ознайомити з правилами прийому до закладу професійної (професійно-технічної) освіти;
- ✓ залучити обдаровану молодь до навчання та підвищувати інтерес до навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти [далі: ЗП(ПТ)О)].

Функції професійної орієнтації: психолого-педагогічна, соціально-економічна, медико-фізіологічна.

Психолого-педагогічна функція полягає у виявленні і формуванні інтересів, нахилів, здібностей особистості, допомозі в пошуку свого покликання, засвоєнні системи знань, що дозволяють вибрати і здійснити професійну діяльність, визначенні шляхів і способів ефективного управління професійним самовизначенням.

Соціально-економічна функція полягає у підготовці конкурентоспроможного працівника, здатного професійно самовдосконалюватися та вести активний пошук виду трудової діяльності або змінювати професію, місце роботи.

Медико-фізіологічна функція забезпечує реалізацію вимог до здоров'я і окремих фізіологічних якостей, необхідних для виконання професійної діяльності, визначення відхилень у стані здоров'я, корекцію професійних планів з урахуванням стану здоров'я, фізичних можливостей особистості.

Враховуючи особливості сучасних економічних процесів, які вимагають від ЗП(ПТ)О бути рівноправним гравцем на ринках праці та освітніх послуг, необхідно збалансувати професійно-кваліфікаційний попит на освітні послуги відповідно до вимог регіонального ринку праці. Для досягнення цієї мети визначено **основні принципи профорієнтаційної роботи**, а саме: забезпечення системності роботи, оперативне реагування на нові виклики, гнучкість та адаптивність, зміщення акцентів від інформування до мотивування, пріоритетність подальшого розвитку соціального партнерства та підвищення рівня сприяння формуванню професійного вибору відповідно до потреб ринку праці.

Ураховуючи соціально-економічні та державницькі функції профорієнтації в системі маркетингового управління ЗП(ПТ)О, у структурі служби маркетингу

навчального закладу доцільно створити групу з питань формування попиту на послуги. Для реалізації мети профорієнтаційної роботи в умовах ринкової економіки необхідно:

- збалансувати професійно-кваліфікаційний попит на освітні послуги відповідно до потреб ринку праці, здійснити розробку та впровадження оновлених форм роботи щодо профорієнтації молоді, різних категорій дорослого населення;
- удосконалювати методи профорієнтаційної роботи;
- популяризувати робітничі професії;
- розвивати їх престижність, роз'яснювати зміст і умови навчання;
- показувати можливості самореалізації після закінчення навчання в ЗП(ПТ)О.

Структура роботи з професійної орієнтації молоді повинна розглядатися як багатовекторна цілісна система, яка складається із взаємодіючих компонентів, об'єднаних спільністю мети та єдністю управління. Виходячи з цього, для успішної реалізації мети можливе використання моделі організації профорієнтаційної роботи: (Рис 1.)

Рис. 1. Приклад моделі організації профорієнтаційної роботи

Педагогічні працівники, залучені до профорієнтаційної роботи, проводять анкетування та опитування респондентів, систематизують отримані результати. Це дає змогу дослідити та проаналізувати попит на освітні послуги, отримати інформацію про потреби, очікування споживачів освітніх послуг та пропозиції на ринку освітніх послуг. Для забезпечення освітніх потреб громадян важливим є не тільки маркетинговий аналіз попиту і пропозиції на ринку праці, а й донесення потрібної інформації до споживачів.

Проведення профорієнтаційної роботи в ЗП(ПТ)О забезпечується таким інструментарієм:

- ✓ створення банку даних учнівської молоді, який постійно щорічно оновлюється;
- ✓ співпраця ЗП(ПТ)О з місцевими органами влади, закладами загальної середньої освіти, підприємствами району (області);
- ✓ популяризація робітничих професій;
- ✓ оформлення профорієнтаційних куточків;

- ✓ проведення днів відкритих дверей, ярмарків, тижнів професій, олімпіад, конкурсів, вікторин, конференцій, круглих столів тощо;
- ✓ моніторингові дослідження потреб молоді, громадян в освітніх послугах, що надає заклад;
- ✓ залучення ЗМІ (оголошення в пресі, реклама на ТБ тощо);
- ✓ упровадження ІКТ;
- ✓ організація зустрічей із випускниками ЗЗСО, їхніми батьками з метою презентації закладу освіти, проведення майстер-класів;
- ✓ проведення спільних спортивно-культурних заходів, змагань, концертів, екскурсій тощо;
- ✓ залучення фахівців підприємств до участі у вечорах профорієнтації, диспутах, профорієнтаційних ділових іграх, вправах;
- ✓ демонстрація тематичних книжкових виставок;
- ✓ проведення для батьків спеціалізованих лекторіїв;
- ✓ святкування (відзначення) знаменних дат, професійних свят;
- ✓ зустрічі учнівської молоді з представниками професій – випускниками навчального закладу, які досягли високих успіхів у професійній діяльності;
- ✓ створення інформаційного центру профорієнтаційної роботи (ЩПР);
- ✓ застосування формули вибору професії;
- ✓ соціально-психологічний супровід (діагностичний, консультаційний, корекційний).

У межах професійної орієнтації необхідно повністю використовувати всі наявні можливості та засоби інформації для досягнення найбільш ефективного зв'язку з різними зацікавленими групами населення. Там, де це може бути застосовано, використовують відповідні тести на виявлення здібностей і схильностей, до яких належать як фізіологічні, так і психологічні властивості, а також, відповідно до потреб, інші види іспитів мають бути доступні для використання в професійній орієнтації. Такі тести та інші види іспитів мають застосовуватися лише за згодою особи, що прагне одержати професійну орієнтацію, в поєднанні з іншими методами виявлення особистих якостей, їх мають проводити тільки фахівці. Результати, одержані в результаті застосування таких тестів та інших видів іспитів, не повинні передаватися третій особі без попередньої згоди з особою, яка проходила випробування.

У разі застосування в професійній орієнтації тестів та інших видів іспитів вони мають бути уніфіковані за віковою ознакою, групами населення й рівнем культури та відповідати конкретній меті, для якої вони застосовуються. Повинна бути постійна програма з розроблення й перегляду через регулярні проміжки часу норм таких тестів та інших видів іспитів для врахування умов і способу життя, що змінюються.

Профорієнтаційна робота проводиться упродовж усього навчального року.

На початку навчального року призначаються відповідальні за профорієнтаційну роботу в закладі освіти:

1. За кожним викладачем (майстром виробничого навчання) закріплюється ЗЗСО міста (села) для поглибленої профорієнтаційної роботи;
2. У перші два тижні навчального року затверджується план профорієнтаційної роботи;
3. Упродовж вересня затверджується графік проведення предметних олімпіад та творчих конкурсів;
4. Упродовж навчального року організовуються наради та семінари з профорієнтаційної роботи у навчальному закладі;
5. Упродовж навчального року в ЗП(ПТ)О проводяться Дні відкритих дверей згідно з графіком;
6. Упродовж навчального року проводяться тренінги з професійного визначення для здобувачів освіти ЗЗСО;

7. До початку грудня на сайті навчального закладу оновлюється інформаційний матеріал для випускників ЗЗСО.

Окремої уваги заслуговує створення інформаційно-соціальної платформи, функціонування якої передбачає активне використання ІКТ у профорієнтаційних цілях. Ефективною формою донесення інформації про ЗП(ПТ)О є відкриття окремої сторінки відеоканалу закладу освіти на сайті YouTube. Доречно також використовувати інші соціальні мережі, зокрема Facebook, Instagram, або мобільний додаток ТікТок, де користувачі мають змогу отримувати відео- та текстову інформацію, коментувати її. Для розвитку співпраці, інформування потенційних споживачів освітніх послуг, ЗП(ПТ)О доцільно використовувати інші можливості мережі Internet, зокрема для проведення Web-конференцій, он-лайн зустрічей.

У майбутньому учасники ринку освітніх послуг усе більше будуть залежати від диференціації пропонованих послуг. Уже сьогодні спілкування у соціальній мережі дозволяє встановити тісний зв'язок між профконсультантом і здобувачами освіти та їхніми батьками, сприяє розвитку світогляду кожного здобувача освіти, спонукає до свідомого вибору професії.

Важливе місце у профорієнтаційній роботі належить офіційному сайту ЗП(ПТ)О. Він містить інформацію для випускників ЗЗСО, їхніх батьків, молоді, незайнятого населення. На сторінках сайту можна відстежити останні новини про заходи, які відбулися в освітньому закладі, ознайомитися з його історією, переліком освітніх послуг та навчально-виробничою діяльністю.

Із метою підвищення якості консультаційних та освітніх послуг, прозорості та широкого доступу до інформації у навчальному закладі необхідно створювати електронну бібліотеку. Це сучасний потужний інформаційний простір, який дає можливість користувачам, майбутнім абітурієнтам, отримувати інформацію на власних носіях інформації: планшетах, смартфонах, телефонах тощо.

Упровадження інформаційних технологій у профорієнтаційну роботу сприяє розвитку розширення можливостей для учнівської молоді, інших категорій громадян щодо вибору професії, планування кар'єри, формування соціально-значущих життєвих компетенцій відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Доцільно організувати інформаційний центр профорієнтаційної роботи (ІЦПР) як інструмент формування попиту на освітні та інші послуги, як творчу лабораторію з профорієнтаційної роботи (Рис. 2).

Рис. 2. Структура інформаційного центру профорієнтаційної роботи (ІЦПР)

Основні компоненти діяльності ЩПР: просвітницько-консультативно-діагностична діяльність; інформаційно-рекламна діяльність; соціальне партнерство та співпраця.

Значну частину інформації люди отримують, користуючись комунікаційно-інформаційними каналами радіо і телебачення. Реклама на телебаченні дозволяє за допомогою відео і тексту акцентувати переваги професії (освітньої послуги) та навчального закладу. Радіорекламу доцільно використовувати, поєднуючи текст із музичним супроводом. На правах реклами можуть бути створені телевізійні сюжети, інтерв'ю, репортажі, анонси, консультації спеціалістів тощо. Дієвість реклами посилюється, коли вона подається разом з інформаційними сюжетами у випусках місцевих новин. Упровадження інформаційних технологій у профорієнтаційну роботу сприяє розширенню можливості для розвитку учнівської молоді, інших категорій громадян до вибору професії, реалізації особистісного потенціалу, планування кар'єри, формування значущих життєвих компетенцій відповідно до вимог сучасного ринку праці.

Профінформаційна робота має здійснюватися систематично й неперервно упродовж року. Проводяться заходи, спрямовані на формування психологічної готовності до праці, розширення знань про сферу праці. Усі профінформаційні заходи мають завершуватися складанням профорієнтаційної характеристики професій (професіограми). Істотну допомогу надасть професіограма при підготовці зустрічей здобувачів освіти із представниками професій. Під час підготовки такої зустрічі необхідно підібрати аргументи на користь професії, розкрити її суть, подати всю інформацію про професію як дуже важливу. Використання в такому випадку професіограми більш ніж необхідне.

Досвід свідчить, що вміло організована зустріч із представником професії залишає глибокий слід у свідомості здобувачів освіти, сприяючи розвитку їхньої пізнавальної активності. Учніській молоді варто розповісти не лише про соціально-економічне значення професії, а й про чинники, що обумовлюють успішність професійної діяльності.

Професійна діяльність соціально-психологічної служби обумовлює допомогу здобувачам освіти у професійному самовизначенні. Для професійного самовизначення можна застосувати формулу чотирьох послідовних кроків:

1. Скласти список професій, які подобаються і за якими хотілось би працювати;
2. Скласти перелік вимог до обраної професії та визначити значимість кожної вимоги;
3. Оцінити свою відповідність вимогам професії, яка найбільше підходить;
4. Визначити основні практичні кроки до успіху в професійному і кар'єрному рості, підвищити свою конкурентоспроможність на ринку праці.

Основною формою роботи є діагностика «Визначення соціальної спрямованості учнів» (Дж. Холланда), яка спрямована на формування позитивного ставлення до себе, впевненості у своїх можливостях з приводу реалізації в майбутній професії, поглиблення уявлення про принципи формування і розвитку професійної кар'єри, підвищення рівня психологічної компетентності здобувачів освіти, мотивації потреби у самовдосконаленні. Діагностику учнівської молоді можна проводити за «Диференційно-діагностичним опитувальником» або ж використовувати інші діагностичні програми, тести для виявлення здібностей та професійних обдарувань у підростаючій молоді. Консультування здобувачів освіти та їхніх батьків здійснюється за результатами проведеної діагностики.

Корекційна робота спрямована на визначення особистого ставлення здобувачів освіти до світу професій, формування усвідомлення ними важливості вибору фаху в

житті людини. Діагностичні методики, які використовуються практичним психологом та соціальним педагогом у профорієнтаційній роботі, повинні мати систематичний характер. Цього можна досягти завдяки проведенню просвітницьких заходів спільно з міським центром зайнятості, ЗЗСО чи відділом освіти. Ігри, тренінги допомагають краще зорієнтуватися на сучасному ринку праці, спонукають до отримання професійної консультації щодо обраного виду діяльності, до перегляду відеороликів про професії, якими зацікавились, та знайомства із закладом, у якому можна навчатися, аби здобути обрану професію.

Брошури-буклети, флаєри, як цифрові, так і друковані, є універсальним та ефективним інструментом, якщо вони розроблені правильно. Друковані листівки для роздавання – це старомодний, але, як і раніше, ефективний спосіб повідомити людям про заходи, акції, нову продукцію тощо. «Друковані матеріали – це орієнтовані на конкретні цілі носії інформації, чия популярність надалі зростає», – заявив маркетолог Дейв Метлі (Dave Matli) у своїй статті в журналі Forbes. «Має значення, де саме ви фізично контактуєте зі своїми клієнтами, наприклад у магазині роздрібної торгівлі чи на заході». Окрім того, розробляючи дизайн у закладі в потрібних вам обсягах, можна створювати цифрові версії друкованих брошур-буклетів, флаєрів, використовуючи ті ж самі економічно ефективні інструменти й шаблони.

Маючи в розпорядженні брошури-буклети, флаєри в електронному й друкованому вигляді, вашим завданням є якнайшвидше зв'язатися із цільовою аудиторією. Брошури-буклети (флаєри) мають бути простими й містити лише найважливіші відомості. Вибираючи вміст для буклету чи флаєра, поставте собі такі запитання:

Якої дії ви очікуєте від абітурієнта, що прочитає буклет (флаєр)?

Чи зрозуміє абітурієнт з першого погляду, чого від нього чекають?

Визначивши мету й зміст брошури-буклету (флаєра), подбайте, щоб цільова аудиторія зрозуміла, від кого надходить ця інформація. Буклет чи Флаєр має бути розроблено згідно з посібником навчального закладу з візуального стилю й посібником із використання корпоративної символіки, щоб абітурієнти однозначно і правильно розуміли образ закладу освіти.

Якщо плануєте створити велику кількість брошур-буклетів чи флаєрів, Microsoft Publisher є чудовим способом під час розроблення різних маркетингових матеріалів.

Microsoft Publisher - відмінна програма для створення різних друкованих видань. В тому числі за допомогою неї можна створювати різні брошури, буклети, флаєри тощо. У **Додатку 1** викладено докладну інструкцію, як створити буклет чи флаєр за допомогою MS Publisher.

У **Додатку 2** описано, як створити електронну заяву для вступу до закладу освіти за допомогою **Google Forms**.

Розділ II. Основні проблеми профорієнтаційної роботи та перспективні напрямки підвищення ефективності професійної освіти

Крім розвитку та модернізації системи професійної орієнтації потребує трансформації та реформування і система професійної освіти України на основі врахування сучасних і перспективних потреб розвитку суспільства. Пошук нових прогресивних форм реалізації професійної (професійно-технічної) освіти передбачає переорієнтування на реалії розвитку ринку праці, сучасні світові тенденції з урахуванням особливостей національної економіки.

Посилення конкуренції зумовлює необхідність упровадження інновацій у виробничі процеси різних видів економічної діяльності, що потребує якісної підготовки робочої сили на ринку праці. Під впливом динамічного ринкового попиту формуються нові типи навчальних закладів професійної (професійно-технічної) освіти, діяльність яких повинна бути зорієнтована на задоволення потреб ринку праці у працівниках

широкого профілю та високої кваліфікації, забезпечення послідовності в системі безперервної професійної освіти. Але функції базових підприємств у процесі професійного навчання залишаються досить обмеженими, що передусім пов'язано з проблемами оновлення навчального обладнання, організацією виробничої практики тощо.

Відсутність системності у діяльності органів центральної та місцевої влади, підприємств, закладів освіти приводить до збільшення диспропорцій як в економічному розвитку, так і у рівнях професійної зайнятості населення. Це зумовлює посилення невідповідності між попитом і пропозицією робочої сили, дефіцит певних професій на ринку праці.

Слабкість координації діяльності навчальних закладів, що здійснюють професійну підготовку та перепідготовку, відповідно до переліку професій, за якими здійснюється підготовка, приводить до дублювання професійних напрямів підготовки у регіонах. Водночас у регіональному масштабі доволі часто спостерігається значна потреба у працівниках окремих професій, підготовка за якими або не здійснюється, або незначна. Саме тому визначення потреби повинно відбуватися на регіональному рівні.

Неефективність структурних зрушень в економіці України зумовлює посилення професійно-кваліфікаційної невідповідності попиту та пропозиції робочої сили. Це потребує приведення у відповідність до сучасних інноваційних тенденцій параметрів працересурсного потенціалу, зокрема, робітничі кадри мають відповідати вимогам технологічного суспільства. З цією метою повинна бути проведена модернізація професійної освіти, оптимізація професійно-кваліфікаційної структури робочої сили, що зумовлює необхідність наближення підготовки кадрів відповідно до вимог роботодавців та регіональних потреб економіки.

Необхідно визначити основні проблеми розвитку професійної освіти, які є характерними для України:

1. Обмежені можливості прогнозування на державному, регіональному та галузевому рівнях потреби підготовки фахівців різних спеціальностей ускладнюють процес оптимізації мережі ЗП(ПТ)О. Неврегульованою залишається нормативно-правова база відносин ЗП(ПТ)О та замовників робітничих кадрів; бракує інформації про реальний стан працевлаштування (закріплення на робочому місці) випускників навчальних закладів.
2. Брак регіональних програм підготовки кваліфікованих робітників для задоволення потреб регіонального ринку праці, які повинні враховувати особливості становлення територіально-галузевої структури господарства, демографічну ситуацію та умови відтворення працересурсного потенціалу, тенденції розвитку ринку праці та регіональні потреби в кадрах певної спеціальності.
3. Неефективність сучасної системи управління ЗП(ПТ)О України, що зумовлює невідповідність рівня підготовки випускників ЗП(ПТ)О вимогам роботодавців, неефективне використання бюджетних коштів.

Причинами ситуації, що склалася, є відсутність економічних стимулів, недосконалість нормативно-правової бази, яка обмежує можливості системи освіти гнучко та системно реагувати на зміни регіональних ринків праці та зумовлює наявність певних проблем:

- принципи фінансування ЗП(ПТ)О не відповідають вимогам сучасного ринку праці. Слабка залежність обсягів бюджетного фінансування від ефективності роботи навчальних закладів, нормативна не врегульованість критеріїв і процедури визначення їхньої ефективності не можуть стимулювати навчальні заклади забезпечувати якісну підготовку кваліфікованих робітників;
- нормативно не визначений механізм планування діяльності навчальних закладів, який би базувався на результатах маркетингового аналізу та міг би бути використаний для визначення пріоритетів і розподілу ресурсів;

- невідповідність морально застарілої матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О вимогам інформаційно-технологічного розвитку;
- суттєве відставання рівня професійної компетентності керівників і педагогічних працівників навчальних закладів від вимог до якості підготовки робітничих кадрів; значний відтік висококваліфікованих педагогічних кадрів із навчальних закладів професійної освіти та навчання;

4. Нормативна невизначеність механізмів налагодження зв'язків навчальних закладів із роботодавцями передбачає налагодження зв'язків між навчальними закладами та роботодавцями на регіональному і національному рівні. Але механізми налагодження зв'язків, що передбачають розроблення єдиних стандартів на рівні навчального закладу, нормативно не визначені.

Крім недосконалості системи, на ринок праці впливають і інші не менш важливі фактори (Рис. 3).

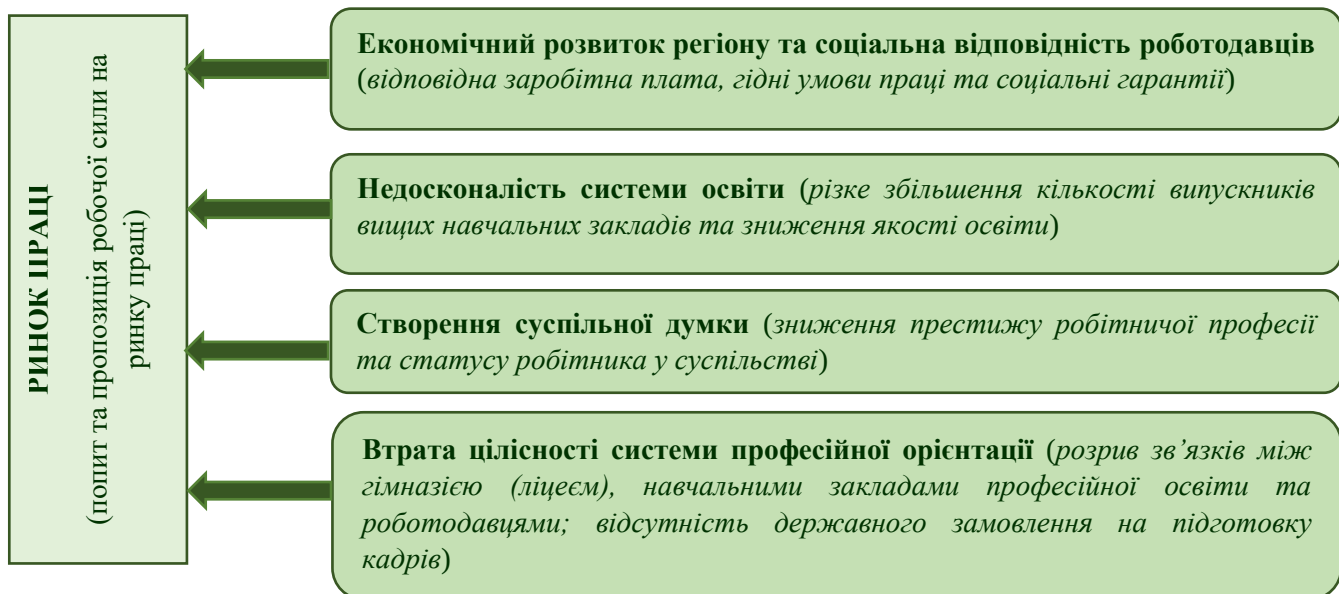

Рис. 3. Вплив зовнішніх факторів на формування ринку праці в Україні

Вищезазначене підтверджує неефективність функціонування сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти та необхідність розроблення управлінських механізмів, здатних забезпечувати гнучке реагування ЗП(ПТ)О на потреби регіонального ринку праці.

З огляду на це, серед перспективних напрямів підвищення ефективності професійної освіти у контексті реалізації завдань модернізації економіки України необхідно виділити такі:

1. Налагодження дієвого контролю за працевлаштуванням і подальшою трудовою діяльністю працевлаштованих випускників на зазначеній посаді за отриманою спеціальністю. Це можливо забезпечити на основі моніторингу працевлаштування випускників, що передбачає взаємодію органів виконавчої влади різних рівнів, об'єднань роботодавців і навчальних закладів щодо визначення необхідних обсягів підготовки кадрів за деталізованим переліком професій.

2. Розробка ефективних механізмів оцінювання відповідності кваліфікації випускників ЗП(ПТ)О потребам ринку праці шляхом моніторингу професійної кар'єри випускників після закінчення навчального закладу.

3. Стимулювання роботодавців до організації виробничої практики здобувачів освіти з метою ознайомлення з виробничим процесом і подальшим їх працевлаштуванням на цих підприємствах, забезпечення стажування викладачів (майстрів виробничого навчання) навчальних закладів на підприємствах, покращення наявної навчально-матеріальної бази.

4. Мотивація роботодавців до участі у підготовці навчальних програм, узгодженні освітніх та професійних стандартів. Це передбачає налагодження взаємодії ЗП(ПТ)О із роботодавцями у розробленні нових навчальних програм та оновленні змісту чинних програм; підвищення частки практичного компонента у складі навчальних програм; впровадження виробничої практики (програм стажування).

5. Розробка методичних підходів до довгострокового прогнозування потреб економіки у робочій силі у професійно-кваліфікаційному розрізі.

6. Покращення інформаційного забезпечення прогнозування розвитку ринку праці за професіями та видами економічної діяльності. Це потребує залучення додаткових джерел інформації з метою отримання необхідної для прогнозування наявної структури робочої сили за професіями та видами економічної діяльності.

7. Покращення механізмів управління системою освіти, підготовкою кваліфікованої робочої сили, приведення цієї системи у відповідність із національними

та регіональними потребами економіки у фахівцях певних спеціальностей; оптимізація мережі навчальних закладів.

8. Удосконалення порядку формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців з урахуванням потреби ринку праці.

9. Розробка методичних підходів до оцінювання якості освіти і критеріїв оцінювання (створення незалежних кваліфікаційних центрів).

10. Розробка та затвердження Національної рамки кваліфікацій, заснованої на компетенціях, яка повинна узгоджувати кваліфікації різних рівнів.

11. Створення нормативно-законодавчої бази розвитку державно-приватного партнерства у сфері освіти; запровадження стимулів (насамперед податкових пільг) для збільшення інвестицій бізнесу в розвиток професійної освіти та навчання.

Список використаних джерел:

1. Професійна орієнтація : підручник [для студентів] / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; [за ред. О. М. Ігнатович]. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 240 с.
2. Професійна орієнтація: теорія і практика: науковометодичний посібник [для педагогічних працівників] / За ред. О. В. Мельника. — Івано-Франківськ: “Тіповіт”, 2011. — Вип. № 2. — 279 с.
3. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науковометодичний посібник [для вчителів] / За ред. О. В. Мельника. — К.: “Четверта хвиля”, 2009. — Вип. № 1. — 230 с.
4. Професійна орієнтація : навч. посіб / Т. О. Кожан. — К. : КНЕУ, 2009. — 214, [2] с.
5. Публікація на тему «Профорієнтаційна робота педагога закладів професійно-технічної освіти», викладач спецдисциплін ДПТНЗ «Броварський професійний ліцей» Т.О. Гуржин, 2020р.
6. Теорія і практика професійної орієнтації: навч. посіб. / уклад.: Н. Г. Швець, Т. Д. Третьякова. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 272 с.: іл. — Бібліогр. в кінці розд.
7. Чолак В.А. Робота з Google Формами: <http://surl.li/slfysg>

В електронних додатках «Вісник ПТО»:

Додаток 1. Створення брошури-буклету та флаєра в MS Publisher.

Додаток 2. Створення електронних заяв для вступу за допомогою Google Forms.

